



כל מלה שאדם מוציא מפיו היא נצחית, ויש בה כח לפעול דברים לטב ולמוטב!!!

אלא שמוסר גדול למדים אנו מכך, והוא, שאין טוב מן השתיקה, כי הנה הפעמונים מרמזים על הדיבור, כאשר הזוג המקשקש בתוך הענבל דומה ללשון הממללת בתוך הפה, ולעומת זאת, הרימונים, העשויים בד ואינם משמיעים קול, מרמזים על השתיקה. ובזאת בא הכתוב ללמדנו, כי אל לנו לחשוב שעל האדם לשתוק ולדבר במידה שווה, לא כן הוא, אלא על האדם להרבות בשתיקה כפליים מאשר הוא מדבר, ועל כן נאמר, פעמוני זהב בתוכם סביב, כלומר, כל פעמוני דיבור צריך להיות מלווה בשני רימוני שתיקה, השתיקה כפליים מן הדיבור, וכלשון הגמרא (מגילה יח.), מילה בסלע, שתוקא בתרין, ופירושו, אם תרצה לקנות הדיבור בסלע תקנה השתיקה בשתיים.

« עיקר הקדושה תלויה בפתחי פה! »

מדברי המדרש בענין מחלוקת קורח ועדתו על משה ואהרן, למדים אנו ענין נוסף, הנוגע לחשיבותה המופלאה של קדושת הדיבור. וכך הוא לשון המדרש (במדב"ר יח, ג): "אמר לו קרח, בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה, אמר לו, חייב במזוזה, אמר לו, כל התורה כולה מאתיים שבעים וחמש פרשיות אינה פוטרת את הבית, פרשה אחת שבמזוזה פוטרת את הבית".

על דברי המדרש האלו, המתאר את הליצנות הנוראה של קרח על דברי משה רבינו ע"ה, מקשה **החתם סופר** (מובא בספר שער יוסף, נדפס בסוף חתם סופר על התורה), הלא לכאורה, טענתו של קרח טענה חזקה היא, ומה השיבו משה, הן אם הבית מלא בספרי תורה, אשר בכל אחד ואחד מהם כתובה הפרשה המופיעה במזוזה ועוד פרשיות נוספת רבות מדוע ישנו ענין דווקא בקביעת מזוזה על פתח הבית.

ותירץ תירוץ נורא, בזו הלשון: "אבל הענין, כי רמז מזוזה על הפתח דווקא, רומז כי אם תוכו של האדם יתקדש כולו כמלאך לא יועיל אם לא יקדש פתחי פיו, וכן בהיפך, כי גדול שמירת הפה אף אם לא יהיה בית מלא ספרים, פירוש שלא יהיה מלא תורה ויראה, אם רק פתחי פיו שמורים קדוש יאמר לו, אך לא בית העצים והתבן (שהם פטורים ממזוזה), מעשה בהמה, שהם רשעים גמורים, אבל זולת זה, עיקר הכל תלוי בפתחי פיו ולכן הכל תלוי בזה, ולכן בית מלא ספרים בעי מזוזה בפתח דווקא, לרמז על הנ"ל", עכ"ל.

המסקנה העולה מדברי החתם סופר, איפוא, אחת היא, כל מצבו הרוחני של האדם, אינו תלוי אלא בקדושת הדיבור.

בספר כד הקמח מרבינו בחיי (ערך רשות), אנו מוצאים שמבאר מה שא"י בחז"ל שמותר האדם מן הבהמה, הלא הוא כוח הדיבור, וז"ל: "לפי שהדיבור הוא מצד הנפש, ועמו יש לאדם יתרון על שאר בעלי חיים, וכיון שכן, אין ראוי להוציאו אלא במשקל ולצורך גדול, שיהיה תועלת הגוף או תועלת הנפש", עכ"ל.

הרי לנו ביאור מופלא, כי כיוון שהדיבור הוא הכח המבדיל בין האדם ובין הבהמה, יש לנו להתייחס אליו בכובד ראש ולא להשתמש בו אלא למטרות נעלות ונשגבות.

« זהירות לא לקלל אפי' על תנאי »

כתוב בפרשה וְאִתָּה תְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות כז, ט), המפרשים עומדים על כך, שאין פרשת תצוה מתחילה בנוסח המקובל בתורה וידבר ה' אל משה, או ויאמר ה' אל משה. ולא עוד, אלא כבר ידוע, שבכל הפרשה כולה אין שמו של משה מוזכר אפילו פעם אחת, בניגוד לשאר פרשיות התורה משעה שנוולד משה רבינו.

הבעל הטורים נתן טעם לזה, שזה משום שבחטא העגל המוזכר בפרשת כי תשא אמר משה רבינו להשי"ת שאם אינו רוצה למחול לכלל ישראל מִחֲנִי נָא מִסַּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ (שמות לב, לב), ודיבורו של משה רבינו, למרות שהיה על תנאי, עשה רושם, ושמו נמחה מן הפרשה.

וכתב על זה בעל השפתי כהן זצ"ל, שמכאן נלמד מוסר גדול, שלא יקלל האדם את עצמו אפילו בתנאי, שהרי אפילו משה רבינו, שמסר נפשו למען עם ישראל, ולמענם אמר מחני נא מספרך אם לא ימחל חטאם, והחטא נמחל, ובכל זאת נמחה שמו.

ועל פי זה מפרש את לשון התורה הק' בהתחלה, שכוונת התורה הק' בלשון 'ואתה תצוה את בני ישראל', היינו שתלמדם לקח זה עצמו, שיראו ששמו של משה רבינו אינו מוזכר בפרשה משום שהוציא ביטוי כזה מפיו, ולכן תזהרו בדבריכם שלא לומר רעה על עצמכם ולא על שום אדם.

« שמירת הדיבור וקדושתו »

עי' בדברי בעל הטורים שהוסיף ונתן טעם למה דוקא בפרשת תצוה לא הוזכר שמו של משה רבינו. ונראה לבאר עוד טעם, דהנה פרשתנו עוסקת בהרחבה בשמונת בגדי הכהן הגדול ובארבעת בגדי הכהן הדיוט, ורבותינו לימדונו, כי כל בגד משמונת בגדי הכהן הגדול נועד לכפר לישראל על עוון מסויים.

הכלי יקר מבאר, שמדברי הכתובים מרומז שהמעיל היה נועד לכפר על עוון לשון הרע, כי המילים וְהָיָה פִי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ, שֶׁפֶה יְהִי לְפִי סְבִיב, מרומזים על שתי חומות שיש לו לאדם לדיבורו, חומת השפתים וחומת השינים ששתיים יכולים למנוע בעדה מלדבר דיבורים אסורים. 'פי ראשה' של הלשון צריך להיות טמון בתוכו, בתוך הפה, מעבר לחומה הפנימית, חומת השיניים, כאשר מעבר לחומה זו נמצאת חומת השפתים, שפה יהיה לפיו, וכך לא יִקְרַע (שם), יוכל האדם לשמר את לשונו ואת פיו בקדושתם ולא יקרע את מבצריהם.

גם פעמוני המעיל, המשמיעים קול בלכתו של הכהן הגדול, מרמזים על הלשון, המקשקשת בתוך פיו של האדם כזגים הנותנים בענבל.

האלשיך הק' (שם לג), מדקדק בדברי הכתוב, מדוע נאמר וּפְעַמָּי זָהָב בְּתוֹכָם סְבִיב (שמות כח, לג), הלא הפעמונים והרימונים היו תלויים לסירוגין, פעמון ורימון פעמון ורימון, ואם כן, מדוע מדגישה התורה שפעמוני הזהב בתוכם סביב, כלומר, שהפעמונים היו בין הרימונים, הלא באותה מידה היו גם הרימונים בין הפעמונים.

בדרשות רבי יהושע אבן שועיב (היה תלמיד הרשב"א. פרשת שלח) ישנו ביאור מפורט יותר, כיצד בא לידי ביטוי יתרונו של האדם על יתר בעלי חיים דווקא בגין כח הדיבור. דהנה, בכל חמשת החושים, ישנו יתרון ניכר לבעלי חיים על פני האדם, הן בכוח הראיה, והן בכוח השמיעה והריח וכו', ורק בדיבור מתעלה האדם על בעלי חיים. ומכאן יכולים אנו להבין מדוע עלינו לדקדק בו ולשמרו בקדושה ובטהרה.

וממשיך ומבאר נקודה נוספת, דהנה, כאשר נתבונן נמצא, כי בדיבור משתתף באופן פעיל גם שכלו של האדם, המוח חושב והפה ממלל, באותה עת ממש, הדבר מעיד על חשיבותה האדירה של הלשון, אשר תפקידה בסיוע לעיסת המאכל משני בלבד, ועיקר תפקידה הוא בכוח הדיבור, וכמאמר החכם הלשון הוא עבד הלב, ומשרת הנשמה, וזו הסיבה לכך שאנו צריכים לשמרה בקדושה ובטהרה.

« איך אפשר לדעת על בחור צעיר אם יגדל לאדם גדול! »

בגמ' (פסחים ג:), מובא מעשה, כי פעם אחת ישבו שני תלמידים לפני הלל הזקן, ואחד מהם היה רבי יוחנן בן זכאי, ויש אומרים שהדבר ארע בשני תלמידים שישבו לפני רבי, ואחד מהם היה רבי יוחנן, פתח האחד ואמר, מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, כלומר, מדוע בבצירת יין יש להקפיד על כלים טהורים בעוד במסיקת זיתים אין צורך בכך, (הגמרא משיבה על כך, כי כיוון שנוח לו לאדם במשקה הזב מן הענבים, מכשיר המשקה את הפירות לקבלת טומאה, לא כן בזיתים, שהאדם אינו מתרצה במשקה הזב מהם, ועל כן אין המשקה מכשירם לקבלת טומאה). פתח השני ואמר, מפני מה אין בוצרין בטהרה ומסיקין בטומאה.

הגמרא מספרת, כי כאשר שמע הרב את דברי תלמידיו, אמר על הראשון, מובטח אני בזה, שיצא מורה הוראה בישראל, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל.

נורא הדבר ומעורר ביותר, הלל הזקן, ויש אומרים רבי, לא ניבא את עתיד תלמידיו לפי היקף ידיעותיהם בהלכה, גם לא לפי עומק עיונם וחריפות פלפולם, על פי מה קבע הרב מי מבין תלמידיו יצלח להוראה בישראל על פי קדושת הדיבור, ובאיזה אופן, דק מן הדק, שהרי שני התלמידים עסקו בלימוד תורה לפניו, ודנו בגופי הלכה, בעניינים שבטומאה וטהרה, ובכל זאת, התלמיד שהשתמש בנקל במילה טומאה נצפה בעיני הרב כמי שאינו עתיד לשמש כמורה הוראה, בעוד התלמיד השני, שהקפיד שלא להוציא מילה זו מפיו שלא לצורך, והעדיף לנקוט במקומה בלשון שלא בטהרה עוטר בעיני רבו בעטרת ההוראה, בבטחון מלא, מובטח אני בזה, שיצא מורה הוראה בישראל.

ולא עוד, אלא שאנו רואין מדברי חז"ל שכוח הדיבור של אדם יכול לפעול, הגמרא **בכתובות** (ג:ב) מספרת על רבי יהודה ברבי חייא שהיה שוהה כל השבוע בבית המדרש ועוסק בתורה, כשהיה שם בערב שבת לביתו היה הולך לפניו עמוד אש, וחותרו רבי ינאי היה עומד בחלון לראות במחזה, פעם, בערב שבת, התעמק רבי יהודה בתלמודו ושכח לשוב לביתו, משהתאחר, אומר חותרו בחשש, כפו מטתו (פ"י רש"י כדן המתאבלים שחייבים בכפיית המטה), שבודאי הוא נפטר, שאילמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו. באותו רגע, מספרת הגמרא נפטר רבי יהודה הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה.

ודאי שרבי ינאי לא רצה בפטירת חתנו הצדיק והמתמיד, הזוכה לעמוד אש ההולך לפניו, כיצד בכל זאת דבריו לא שבו ריקם.

אלא מוכח מכאן אומר הגר"א וסרמן זצ"ל (קובץ מאמרים ואגרות ח"א עמ' ג"ב), שהדיבור של פה קדוש פועל בטבע אף בלא שום כוונה, כדבר שכתוב בנבואת ישעיה בן אמוץ וְאִשָּׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֶל יְדֵי כְּסִיתֶיךָ לְנִטְעֵ שְׁמַיִם

וְלִיסַד אֶרֶץ (ישעיהו נא, טז), לפי שכאשר ברא הקב"ה את האדם, מתחילתו כך עשאו שחוש הדיבור שלו צריך לפעול ולעשות רושם. משל לסכין חד תער, שבכל מקום שנוגע נעשה חתך אף על פי שאינו מתכוון, כזה הוא טבעו, אלא שאדם המטמא שפתיו בדיבורים אסורים נחלש כוחו, נתקלקל החוש, כפי המצב שאנו רואים אצל אנשים פשוטים, משל לסכין שהעלה חלודה הרבה שאין בכוחו לחתוך עד אשר יסירו החלודה ממנו, אבל התנאים והאמוראים, שכל חושיהם היו מזוככים וטהורים, היו דיבוריהם באמת מולדים תוצאות אפילו שלא במתכוון.

בספר אהבת יהונתן (על הפרשת פ' דברים) שואל הג"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל, למה לא גילה הקב"ה את קץ הפלאות על ידי עבדיו הנביאים. והוא מתרץ "לפי שאם הנביא מוציא הדיבור מהכוח אל הפועל על הפורענות שוב אינו חוזר, ואם יזכו ישראל (לחזור) בתשובה קול התור ישמע בארצו קודם זמן קצוב, וכל היום זמנו הוא, כי הדבר תלוי בתשובה, והיום אם בקולו תשמעו, אם כך, אילו היה השי"ת מגלה הקץ על ידי עבדיו הנביאים שוב אינו יכול לחזור לכן הסתיר השי"ת את הקץ, ולדניאל הראה רק במראה בבחינת הלב מבין דהיינו לא בבחינת דיבור, ולבא לפומיא לא גליא", עכ"ל.

הגאון הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל, אמר הערה נפלאה מפרשת בן השונמית, (מלכים ב' ד, י"ח ואילך), שאנו רואים שם בפסוקים שכאשר בעלה שאל אותה לאן היא הולכת היא לא אמרה כלום, רק 'שלוש'. ונשאלת השאלה, הרי שנים רבות חיכתה לפרי בטן, והנה בנה היחיד שוכב מת, ועל שאלת בעלה, מדוע היא אצה ללכת אל איש אלוקים, היא אינה פורצת בבכי, אינה מספרת לבעלה על האסון, אינה אומרת מלה אלא שלום. גם בבואה אל אלישע הנביא, לא סיפרה שבנה מת, אלא באה אליו בטענה, השאלתי בן מאת אדוני, הלא אמרתי לא תשלה אותי, ומה לי לבן אם לא יחיה (רד"ק), ורק מתוך דבריה הוא הבין על האסון שפקד אותה, מדוע לא אמרה לו זאת בפירוש.

על כך אומר הג"ר אריה לוי זצ"ל, כי אילו היתה מוציאה מפיה את הביטוי מת על בנה, לרבות אלישע הנביא לא היה בכוחו להחיותו הנביא אמנם מספר עליו שהיה מת, אולם כל זמן שהדבר לא בא לידי ביטוי מוחשי בדיבור היה עוד מקום לפעול.

זו גם הסיבה, כשמוצא אדם נגעי בתים בקירות מעונו, גם אם חכם הוא ויודע שעל פי ההלכה הבית מנוגע עליו לומר לכהן כַּנְגַע נְרָאָה לִי בְּבַיִת (ויקרא יד, לה), מה הסיבה לשימוש בכ"ף הדימיון כנגע למרות שלדעתו הנגע הוא וודאי.

מסביר בעל התוס' יום טוב (נגעים יב, ה), כדי שלא יתקיים בו ברית כרותה לשפתיים, שאם יאמר נגע נראה לי, יקבע דיבורו את הנגע, ואם ישתמש בלשון כנגע יתכן שיעלם כלעומת שבא.

ולפי זה יכולין להבין דברי בעל הטורים, דנתן טעם למה לא נכתב שם של משה רבינו, משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת, שאמר אחר חטא העגל, משום שבתפילתו ביקש על בני ישראל שאם הקב"ה לא יסלח להם על חטא העגל אינו רוצה ששמו ייזכר בתורה, ודיבורו למרות שהיה על תנאי עשה רושם, ושמו נמחה מן הפרשה.

ולמה דוקא פרשת תצוה, יכולין לומר, כיון שבפרשת תצוה אנו לומדין הכוח של הדיבור וקדושת הדיבור וממילא זה הפרשה כמו שכתוב הבעל שפתי כהן, שזהו שנאמר ואתה תצוה את בני ישראל תלמדם לקח זה עצמו, ראו ששמי אינו מופיע בפרשה זו משום שהוצאתי ביטוי זה מפיו, איפוא, בדבריכם שלא לומר רעה על עצמכם ולא על שום אדם. זהו הפרשה שהקב"ה מצוה על בגדי כהונה והמעיל בא לכפר על עוון לשון הרע, וממילא משה רבינו מצוה שיזרה מאוד מה שמוציא מפיו.

... רומז כי אם תוכו
של האדם יתקדש
נולו כמלאך לא
יועיל אם לא יקדש
פתחי פיו, וכן
בהיפך, כי גדול
שמירת הפה אף
אם לא יהיה בית
מלא ספרים, פירוש
שלא יהיה מלא
תורה ויראה, אם רק
פתחי פיו שמורים
קדוש יאמר לו...